

Bednárík, R. et al. (2009): Stručný prehľad sociológie.
Bratislava: Enigma. 313 s. ISBN 978-80-89132-59-1

Miroslav Koprla

Zusammenfassung

Der Autor rezensiert slowakisches Buch Stručný prehľad sociológie. Es handelt sich um ein wissenschaftliches Buch für die Soziologie, das über soziologische Theorie, soziologische Persönlichkeiten und soziologische Forschung informiert.

Keywords: book review, sociology, society, theory, biography, research.

Publikácia *Stručný prehľad sociológie* prináša zaujímavý pohľad do bohatého a pestrého sveta sociológie. Deväť významných slovenských sociológov v nej prezentuje aktuálny pohľad na súčasnú sociológiu, a zároveň vkladá čitateľovi do rúk hodnotné odborné dielo. Diela podobného zamerania sa zvyknú zameriavať prevažne na vybranú oblasť sociológie, akými sú napríklad: štúdium sociologickej teórie, história sociologického myslenia alebo metódy sociologického výskumu. To, čo robí z uvedenej publikácie cenné dielo, je fakt, že v sebe spája všetky tri vyššie spomínané oblasti sociológie, ako aj to, že ich prezentuje čitateľovi v ľahko čitateľnej a zrozumiteľnej podobe.

Publikácia je štruktúrovaná do troch samostatných častí. Prvá časť publikácie sa venuje sociologickej teórii a pozostáva z jedenástich samostatných kapitol, druhá časť prezentuje životopisy popredných svetových a slovenských sociológov a záverečná, tretia časť prináša ucelený pohľad na svet sociologického výskumu v podobe piatich kapitol.

SOCIOLOGICKÁ TEÓRIA

Prvá časť publikácie s názvom *Sociologická teória* sa venuje základným otázkam sociológie. Dovedna päť autorov (Bohumil Búzik, Adela Kvasničková, Ladislav Macháček, Peter Ondrejko a Juraj Schenk) v nej čitateľovi približuje sociológiu ako vedu, sociálnu štruktúru, kultúru, proces socializácie, mládež, sociálnu zmenu, sociálnu mobilitu, sociálnu

stratifikáciu, sociálne nerovnosti, sociálnu kontrolu, sociálnu patológiu, náboženstvo, a napokon aj problematiku globalizácie.

Prvá kapitola *Sociológia ako veda* (Peter Ondrejko) je vstupnou bránou do sveta sociológie. Autor v nej čitateľovi približuje pojmy, akými sú veda, spoločnosť či paradigma. Podstatná časť kapitoly sa zaoberá sociologickými teóriami, menovite teóriou konsenzu, konfliktu, symbolického interakcionalizmu a postmodernými teóriami.

Druhá kapitola *Sociálna štruktúra* (Bohumil Búzik) sa venuje usporiadaniu a štruktúre spoločnosti. Autor sa v nej podrobnejšie zaoberá pojmami, akými sú sociálny status a sociálna rola. Ďalej sa môže čitateľ oboznámiť v tejto kapitole so sociálnou skupinou a jej charakteristikami, ďalej s organizáciou a sociálnou organizáciou, byrokraciou a na záver so stručným vývojom teórií sociálnej štruktúry.

Tretia kapitola *Kultúra* (Adela Kvasničková) poukazuje v úvode na historický vývoj slova kultúra, pričom autorka poukazuje na odlišný význam tohto slova v rozličných historických obdobiach. Ďalej nasleduje analýza prvkov kultúry, akými sú hodnoty, normy, symboly či inštitúcie, a kapitolu uzatvárajú jednotlivé oblasti sociológie kultúry.

Štvrtá kapitola *Proces socializácie* (Peter Ondrejko) sa zaoberá podrobným popisom priebehu procesu socializácie a jej činiteľmi. Záver kapitoly je venovaný piatim skupinám teórií socializácie.

Piata kapitola *Mládež* (Ladislav Macháček) poukazuje na rôznorodosť pojmu mládež, reflektovanej v dielach rôznych autorov a medzinárodných dokumentoch. Čitateľ sa tu môže oboznámiť so sociológiou mládeže ako sociologickou teóriou umožňujúcou systematickú analýzu mládeže v spoločnosti. Kapitola sa taktiež dotýka problematiky práce s mládežou a končí vedeckým výskumom mládeže.

Šiesta kapitola *Sociálna zmena a sociálna mobilita* (Bohumil Búzik) vo svojom úvode prináša definovanie sociálnej zmeny a jej zdrojov. Autor sa ďalej venuje teóriám sociálnych zmien, ako napríklad evolučným, cyklickým, konfliktualistickým alebo funkcionalistickým teóriám, ale nevynecháva ani pojem, akým je pokrok. Záver kapitoly približuje problematiku sociálnej mobility, jej výskumu a v neposlednom rade aj jej teórie.

Siedma kapitola *Sociálna stratifikácia a sociálne nerovnosti* (Bohumil Búzik) prináša pohľad na sociálnu spravodlivosť a sociálne nerovnosti. Podrobnejšie sa venuje druhom sociálnych nerovností či pojmom, akými sú sociálna exklúzia alebo uzatváranie. Na záver sa autor rozsiahlejšie zmieta o sociálnej stratifikácii.

Ôsma kapitola *Sociálna kontrola* (Juraj Schenk) ponúka čitateľovi pohľad na sociálnu kontrolu ako na jeden zo základných sociálnych procesov a problémov sociológie. Autor v nej prezentuje rôzne spôsoby prístupu ku skúmaniu sociálnej kontroly a svoje poznatky prezentuje na množstve prehľadných schém, ktoré vhodne dopĺňajú textovú časť kapitoly.

Deviata kapitola *Sociálna patológia* (Peter Ondrejko) vo svojej úvodnej časti oboznamuje čitateľa s pojmom a vymedzením konkrétneho slova patológia, pričom je tu možné pozorovať zaujímavý odklon od historického chápania tohto pojmu až po súčasné chápanie. Ďalej sa autor venuje podrobne problematike sociálnej práce a kapitola končí teóriou sociálnej deviácie, kde sa autor zameriava hlavne na pojmy ako správanie, konanie, deviantné správanie, normy, sociálna kontrola či sankcie.

Desiata kapitola *Náboženstvo* (Adela Kvasničková) vykresľuje čitateľovi historický prierez prejavov náboženstva, počnúc supranaturalizmom, až po podoby náboženstva, aké poznáme dnes. Po definovaní náboženstva autorka prináša koncepcie vnímania náboženstva štyroch významných sociológov, akými sú Karl Marx, Émile David Durkheim, Max Weber a Georg Simmel. Zaujímavé sú i pohľady na rozmanitosť línií sociológie náboženstva, náboženské skupiny alebo náboženské zmeny.

Jedenásta kapitola *Globalizácia, jej dôsledky na nové pohľady na spoločnosť* (Peter Ondrejko) prezentuje rozličné pohľady jednotlivých autorov na pojem globalizácia. Čitateľ sa môže oboznámiť s desiatimi príčinami globalizácie spoločnosti, tak, ako ich načrtol Ulrich Beck, pričom ich autor kapitoly dopĺňa o štyri ďalšie, pre dnešnú dobu významné dimenzie.

GALÉRIA SOCIOLOGOV

Druhú časť publikácie, nazvanú *Galéria sociológov*, tvoria životopisy a základné informácie o vedeckom prínose viac ako dvoch desiatok svetových, ale aj domácich sociológov. Štyria autori (Eva Laiferová, Peter Ondrejko, Tomáš Pružinec a František Škvrnda) v nej predstavujú výber najznámejších osobností sociológie 19. a 20. storočia.

Pre zaujímavosť uvádzame v našej recenzii prehľad mien osobností v poradí, v akom sú zoradené v publikácii: Auguste Comte (1789-1857), Herbert Spencer (1820-1903), Karl Marx (1818-1883), Friedrich Engels (1820-1895), Émile David Durkheim (1858-1917), Max Weber (1864-1920), Vilfredo Pareto (1848-1923), Ferdinand Tönnies (1855-1936), Tomáš Garrique Masaryk (1850-1937), Anton Štefánek (1877-1964), Alexander Hirner (1911-1987),

Charles Horton Cooley (1864-1929), Pitirim Alexandrovič Sorokin (1889-1968), Talcott Parsons (1902-1979), Robert King Merton (1920-2003), Zygmunt Bauman (1925), Michel Foucault (1926-1984), Ralf Dahrendorf (1929), Jürgen Habermas (1929), Immanuel Maurice Wallerstein (1930) a Ulrich Beck (1944).

Jednotlivé životopisy sú doplnené fotografiami osobností, ich odborným prínosom v oblasti sociológie, a tiež tu nechýba ani bohatá bibliografia spomínaných autorov.

SOCIOLOGICKÝ VÝSKUM

Tretia časť publikácie, nesúca názov *Sociologický výskum*, napísaná dvoma autormi (Rastislav Bednárík a Peter Ondrejko), sa zaoberá základnými pojmami a kategóriami sociologického výskumu, technikami zberu údajov, meraním, škálovaním, výberom objektov skúmania, ale aj vedeckou interpretáciou a vysvetľovaním v spoločenskovednom výskume.

Prvá kapitola *Základné pojmy a kategórie* (Rastislav Bednárík) je vstupom do problematiky sociologických výskumov. Autor v jej úvode definuje sociologický výskum, jeho funkcie a etapy. Ďalšia časť kapitoly prináša podrobný popis jednotlivých druhov sociologických výskumov; na ne nadväzuje problematika sociálnych javov a ich charakteristík, a podrobne tu nájde čitateľ popísané aj znaky a indikátory využívané práve v sociologickom výskume. Kapitola končí odkrývaním sociálnych javov a problematikou zakotvene teórie.

Druhá kapitola *Techniky zberu údajov* (Rastislav Bednárík) prezentuje štyri základné techniky zberu empirických údajov. Ako prvú techniku autor popisuje pozorovanie, jeho druhy a postup pri osobnom pozorovaní. Druhú autor venuje rozhovoru, jeho procesu, zdrojom skreslenia, druhom rozhovoru, priebehu rozhovoru či konštrukcii otázok. Ako tretia technika je v tejto kapitole spomínané dotazníkové zisťovanie, konkrétne jeho príprava a druhy dotazníkového zisťovania. Poslednou, štvrtou technikou je štúdium dokumentov, kde je popísaná príprava dokumentov, kvalitatívny rozbor dokumentov, a napokon i kvantitatívne vyhodnotenie údajov.

Tretia kapitola *Meranie a škálovanie* (Rastislav Bednárík) sa vo svojej úvodnej časti zaoberá meraním - konkrétne meraním spoločenských jednotiek, sociálnych javov, účasti jednotlivcov na sociálnych javoch a procesoch, štruktúrnych charakteristík sociálnych systémov. Ďalej pokračuje kapitola problematikou škálovania, pričom je najskôr

zadefinovaný pojem kontinuum, za ktorým je podrobne popísaných päť v sociológii najpoužívanejších techník škálovania, akými sú technika párového porovnávania (Thurstonova technika), technika sumovaných odhadov (Likertova technika), škálogramová analýza (Guttmanova škála), polarizačná technika (Osgoodova škála) a Bogardova škála sociálneho rozpätia (vzdialenosti), tolerancie.

Štvrtá kapitola *Výber objektov skúmania* (Rastislav Bednárík) približuje problematiku reprezentatívnosti výskumov. Autor v nej popisuje jednotlivé reprezentatívne výberové postupy, rozsah výberového súboru a jeho výpočet, kvázireprezentatívne výbery, a napokon nereprezentatívne výbery.

Piata kapitola *Vedecká interpretácia a vysvetľovanie v spoločenskovednom výskume* (Peter Ondrejko) prináša čitateľovi ucelený pohľad na problematiku interpretácie a vysvetľovania v sociologickom výskume. Autor tu približuje pojmy, akými sú vysvetlenie, porozumenie, interpretácia, potvrdenie alebo falzifikácia hypotéz.

Publikácia *Stručný prehľad sociológie*, ktorú napísal autorský kolektív Rastislav Bednárík, Bohumil Búzik, Adela Kvasničková, Eva Laiferová, Ladislav Macháček, Peter Ondrejko, Tomáš Pružinec, Juraj Schenk a František Škvrnda, prezentuje na 313 stranách bohatosť a štruktúrovanosť sociológie, ktoré sa podarilo autorom koncentrovať v jednom diele. Publikácia je rozdelená do troch na seba nadväzujúcich častí, pričom čitateľ získa poznatky tak po stránke sociologickej teórie, na ktorú nadväzuje história sociologického myslenia v podobe prehľadných životopisov osobností, ako aj po stránke metód sociologického výskumu. Všetky tri samostatné časti publikácie sú spracované na vysokej odbornej úrovni, čo len potvrdzuje odbornosť a bohatú vedeckú prax jej autorov.

Po prečítaní uvedenej publikácie získa čitateľ komplexný pohľad na sociológiu ako vedu, avšak bohatosť literárnych prameňov, z ktorých uvedená publikácia pozostáva, a ktorú autori uvádzajú po každej z troch častí samostatne, umožňuje čitateľovi siahnuť aj po týchto primárnych premenných zdrojoch, a tým si lepšie osvojiť danú problematiku.

Záverom sa žiada vydvihnúť snahu deviatich slovenských sociológov obsiahnuť široké pole pôsobnosti sociológie v jednej jedinej publikácii, a tým priniesť hodnotné odborné dielo nielen širokej odbornej verejnosti, ale prostredníctvom zrozumiteľných kapitol i bežnej laickej verejnosti. Nemožno opomenúť ani logickú a prehľadnú štruktúru usporiadania kapitol jednotlivých častí publikácie. Jednotlivé texty sú sprevádzané názornými príkladmi v podobe

tabuliek a názorných schém alebo životopismi osobností sveta sociológie, ktoré sú doplnené ich autentickým portrétom.

Dodajme, že spomínané úsilie sa podarilo autorom naplniť, avšak, ako sami v publikácii naznačili, bohatosť a pestrosť sociológie museli mnohokrát redukovať len na vybrané oblasti, čo však so sebou prináša aj otázku možného druhého pokračovania tohto hodnotného diela.

LITERATÚRA

Bednárik, R. et al. (2009): *Stručný prehľad sociológie*. Bratislava: Enigma. 313 s. ISBN 978-80-89132-59-1.